

Pomorski kapetani Marko i Jozo Ivanović iz Dobrote

Anton Milošević, Kotor

Varoš Dobrota, koja se u staro ilirsko doba nazivala Dabratum, a kasnije Dabrata, a od 13. vijeka Dobrota, prostire se u unutrašnjem Kotorском zaljevu, u duljini od 7.15 kilometara, bujnom obalom, između dva prirodna oveća potoka: Zvironjak (Škurda), koji ju dijeli od grada Kotora i Ljuta, nazvana u starim dokumentima Darantum, pa Daranto, koji ju dijeli od sela Orahovca. Položaj lijepe i pitome varoši Dobrote veoma je romantičan, a klima je, da ne može biti bolja.

Od davnina bilo je glavno zanimanje Dobročana pomorstvo, pa su Dobročani uvijek nadaleko bili na glasu kao vrsni, ponajbolji pomorci. U 18. vijeku Dobrota je bila na vrhuncu svog pomorskog cvata. Ona je imala po broju svojih brodova više, negoli ijedno drugo mjesto u Boki Kotorскоj.

U svom cvatu umjeli su odvažni dobrotski pomorci da se vinu do najvećih junačkih podviga, pa su tako Dobrotski anali zabilježili neizbrisivim slovima mnoge slavne podvige dobrotskih pomoraca u teškim okršajima i borbama s opasnim gusarima, mnogo jačim od njih, i po broju i po oružju.

Između svih pak pobjeda dobrotskih pomoraca nad moćnim turskim gusarima ističe se i zauzima prvo mjesto čuvena i znamenita bitka, sa sjajnom pobjedom, koju su junački održali proslavljena braća knez i vitez Marko i knez Jo-

zo Ivanović, sinovi kneza Luke (Vuka) Ivanovića, iz Dobrote, u luci Zmaj (Drago), kod Atene, godine 1756., a proslavu te slavne bitke proslaviti ćemo godine (1956.) kao dvjestogodišnjicu.

Njihov otac pomorski kapetan, knez Luka (Vuko) Ivanović (rođen 1696. godine u Dobroti, a umro 31. avgusta 1759. godine) bio je vrijedan pomorac i veliki pomorski trgovac, proslavljeni junak i poznati narodni dobročinitelj. Knez Luka (Vuko) Ivanović, imao je tri sina i to: Marka, Jozu i Jakova. Marko je rođen 18. februara, god. 1726. a poginuo je u luci Zmaj na 19. aprila god. 1756.; Jozo je rođen 18. marta, god. 1729., a umro 17. septembra, god. 1775., a Jakov je rođen 28. jula, god. 1741., a umro 22. novembra, god. 1808.

Mletački je Senat sa Dukalima od 29. decembra, god. 1753. udijelio kap. Luki (Vuku) Ivanović, za njegove velike zasluge naslov kneza (»konta«) i to njemu i njegovim sinovima Marku, Jozu i Jakovu, te njihovim muškim nasljednicima. Za ovo visoko mletačko odlikovanje i za stečeni feud platio je konte Luka Ivanović mletačkoj blagajni 1200 zlatnih dukata. To je bila velika svota u ono doba! (Vidi: »Atti« Proveditura Gener. u Zadru Francesca Grimani, od 1754. do 1756. g.; knjiga III. na listu 35—36 u Državnom Arhivu u Zadru).

Znamenita bitka u luci Zmaj (Drago) kod Atene (god. 1756.) bila je prava turska osveta.

Stoga, da se bolje shvati zašto je došlo do ove bitke valja znati, što se zbilo pet godina ranije, naime godine 1751. Onda mladi Dobročanin, kapetan Marko Ivanović, sa tartanom, koja se zvala »Santissimo Crocefisso e Madonna del Rosario«, i imala posadu 19 momčadi i 8 topova, bio je otputovao iz Dobrote, na 1. aprila, 1751. godine, put Moreje, da u Tebi krca teret sira za Mletke. Dana 17. aprila, iste godine, on se nalazio u vodama između Misoloniği i Cao Papa, osam milja daleko od Patrasa, kad navalise na njega turski gusari iz Tripolisa s njihovim velikim brodom, na kojemu je bila posada od 150 momčadi i 16 topova. Nastala je žestoka borba između napadnute dobrotске »tartane« i gusarskog broda, koja je trajala od 6 sati uvečer do 1 sata ponoći. Ta je borba svršila velikom pobjedom kapetana Marka Ivanovića. Na njegovoj »tartani«, koja je bila mnogo oštećena od turskih pušaka i topova, bilo su ranjena devetorica, između kojih i sam kapetan Marko Ivanović na obrazu. Od turskih pak gusara poginulo je pedeset ljudi, a tridesetak ih je bilo ranjenih. Ostali gusari koji su spasili svoje glave, dadoše se u bijeg. Kapetan Marko Ivanović baš se junački borio sa svojim odvažnim Dobročanima i o ovoj pobjedi raznio se glas po svoj Moreji i u ostalim krajevima turske carevine. Mletački pak konzul u Patrasu, Zuanne Lappo, potanko je izvijestio o ovoj bici mletački Senat, svojim izvješćima od 22. aprila i od 10. maja 1751. godine.

Na to je Mletački Senat poveo potrebitu istragu, pa su dana 9. maja 1751. godine, pred istim Senatom najbolje posviedočili o ovoj bici i o sjajnoj pobjedi kapetana Marka Ivanovića, koji su se tom prigodom nalazili ne daleko, i to:

1. Anton Zerman, iz Prčanja, kapetan tartane »Madonna del Rosario e S. Isepo«.

2. Anton Luković, iz Prčanja, kapetan tartane »Il Redentor e la Madonna de Carmini B. V.« i

3. Niko Pera Luković, pomorac, također iz Prčanja.

K tomu pred mletačkim Senatom bio je potanko ispitan i saslušan i sam kapetan Marko Ivanović, dana 29. maja 1751. godine.

Turski gusari bili su naravno ljuti i bijesni na kap. Marka Ivanovića zbog svog velikog poraza od 17. aprila 1751. godine, pa su stoga vrebali na prvu zgodnu priliku, da na nj navale i da mu se tako osvete. Ta im se pak dobra prigoda pružila pet godina kasnije.

Polovicom mjeseca aprila, 1756. godine kapetan Jozo Ivanović, mladi brat viteza Marka, sa teretom bio je dojedrio u luku Zmaj (»Drago«), kod Atene, da krca maslinovo ulje za Mletke. Brat mu kap. vitez Marko, sa svojim »dondom« (stricem) Radom (Rade Ivanović je bio brat Luke (Vuka) Ivanovića) već se tu u blizini nalazio s očevom drugom tartanom. Zorom 19. aprila 1756. godine, veliki turski »šambek« iz Tripolisa, pod zapovjedništvom zloglasnog gusara Reisa Adži Ibrahima, koji je bio strah i trepet pomoraca, primaknu se luci Zmaj (»Drago«). Reis Adži Ibrahim nalazio se u Tripolisu, gdje je bio stigao iz Atene jedan strani kapetan sa svojom tarta-

nom i dojavio mu, da se tartana Ivanovića, na koju je on već davno vrebao, nalazi usidrena u luci Zmaj (»Drago«) kod Atene, pa je ovaj odmah naoružao svoj veliki »šambek« i baš na 26. marta 1756. g. odjedrio povoljnim vjetrom iz Tripolisa put Atene.

Bojeći se vitez kap. Marko, da mu se bratu kap. Jozu ne bi što zla dogodilo, otišao je i on na tartanu u pomoć svome bratu.

Dok je veliki turski »šambek« imao posade 360 ljudi i 40 topova, tartana Ivanovića imala je samo 40 ljudi i to: 35 iz Dobrote, 1 iz Kotora, 2 iz Prčanja i 2 iz Perasta, te 8 topova. Na dobrotskoj pak tartani bio je topdžija Ivan Ostoja Nadić iz Perasta.

Na 19. aprila 1756. godine, u samu zoru straža na dobrotskoj tartani oglasi, da se primiće veliki turski »šambek«.

Tad je vitez Marko svoje ljude razredio i svakomu odredio svoj posao.

Kad se »šambek« primaknuo tartani počeo pucati iz svojih topova na »tartanu«, koja je na to odgovorila pucniavom. Gusar Reis Adži Ibrahim pozva viteza Marka, da mu se predade, e da ne gine ludo, na što mu je vitez Marko odgovorio, da nije običaj Dobročana neprijatelju se kukavički predavati. Opali svoj džeferdar i rani Reisa Adži Ibrahima. Na to nastala vika na »šambeku«, pravi urnebes i očajna borba. Pucaju puške i topovi s jedne i s druge strane. U toj strašnoj borbi poginu i sam zapovjednik »šambeka« Reis Adži Ibrahim, na što Turci razjareni, još većom žestinom nasrnuše na dobrotsku tartanu. U to i vitez Marko dopade rane u sred čela junačkog, i od te rane kasnije je on i preminuo, pošto se boj svršio. Dobročani su se borili 7 sati s gusarima sa »šambeka« upravo junački kao pravi lavovi, do konačne, sjajne pobjede. — Ovaj su boj s kraja motrili mnogi Turci i Grci iz Atene s pravim udivljenjem. Na istome »šambeku« je poginulo preko 300 ljudi, a na tartani Ivanovića poginule samo devetorica i to: knez i vitez kap. Marko Ivanović. Krsto Gjura Radoničića, Giuro Toma Kosovića. Ilija Mata Andrića, Pero Joza Radimira. Jozo Vuka Ilića. Filip Joza Kosovića, svi iz Dobrote, te Vicko Bambo, iz Prčanja i jedan inostranac.

Ranjeni petorica padoše na tartani i to: knez (konte) Pero Mata Ivanovića, Božo Grgura Marovića i Rade Pera Tomića, sva trojica iz Dobrote.

Preostali Turci napustiše »šambek«, pošto su prije pobacali u more odjeće narešene i utopili oružje. a sa sobom odnesoše mrtvo tijelo zapovjednika Reisa Adži Ibrahima, da ga pokopaju u Ateni.

Tad u »šambek« uđoše naši Dobročani i u nutrini broda nađoše osam sužanja, sputanih u teškim verigama, između kojih je bio i jedan Dubrovčanin, jedan Dalmatinac, jedan Kefalonac, dva Mlečića, dva Malteza i jedan Gjenovez, koji su bili od gusara zarobljeni, te ih Dobročani odmah pustiše na slobodu.

Dobročani su tad uzeli iz »šambeka« turski svileni alaj-barjak, što ga je poznatom velikom

gusaru Risu Adži Ibrahimu bio darovao cariĝradski sultan za pohvalu i u znak priznanja njegova junaštva

»jer viteški biše voevao
u sve vrijeme svojega gusarstva«. (Kačić).

Ovaj se svileni alaj-barjak Risa Adži Ibrahim, kao veliki trofej ove čuvene bitke doskora čuvao u riznici saborne crkve sv. Mateje, dobrotroske matice. (Eustakija).

Još su Dobročani iz »šambeka« uzeli za uspomenu malo oruĝja, 14 raznih zastava što su ovi turski gusari bili odnijeli prigodom gusarenja sa raznih brodova; svijećnjak sa krme i šibiku od zapovijedi, kojom je Reis Adži Ibrahim naredio boj, te njegovu čalmu.

Slijedećega dana, 20. aprila 1756. godine Dobročani sa tartanom odjedriše iz atenske luke put Patrasa, gdje je brod imao da krca teret sira za Mletke. Kad su dojedrili pod Patras, Turci od Patrasa odmah prepoznaše zeleni alaj-barjak Reisa Adži Ibrahima i svijećnjak sa krme od »šambeka«. Tada poruči knezu Jozu Ivanoviću komandant — paša Patrasa, da mu predade alaj-barjak i svijećnjak, pa da će mu za to dati 2000 zlatnih cekina i robova (sužanja) kolikogod hoće. Na tu poruku odgovara knez Jozo Ivanović, da mu on ne bi dao svilen alaj-barjak, a ni svijećnjak prodao, da mu dađe i sav Tripolis.

U toliko, na 2. juna 1756. godine Dobročani sretno dojedriše u Mletke sa svojom tartanom, gdje bjehu svečano dočekani i najliepše pohvaljeni od mletačkog Senata. Istoga pak dana, 2. juna bio je notanko ispitani i saslušan konte Jozo Ivanović, koji je podrobno obavijestio Senat i Duĝda o samom događaju i o sjajnoj pobjedi, koju su oni imali u luci Zmaj (Drago), pod Atenom na 19. aprila 1756. godine. Na to je, na prijedlog mletačkog Senata, Duĝd Francesco Loredan, sa Dukalima, od 17. augusta 1756. godine, lijepo počastio i odlikovao proslavljene Dobročane.

Naš domaći pjesnik Ivan A. Nenadić (rođen u Perastu 1715. godine, a umro u Dobroti 1784.

godine), dostojno je opjevao ovaj junački čin braće Marka i Joza Ivanovića u svojoj velebnoj pjesmi, koja imade 1032 stiha, i to kako je on sam čuo od istoga kneza Joza Ivanovića i od ostalih Dobročana, koji su bili namješteni na tartani Ivanovića. Ovo veličanstveno Nenadićevo »Spjevanje« počinje ovako:

O Grecia, o Atene,
Argo, Korint, Sparta i Tebe,
Sküp Viteze tvoje hrabrene
Ki oglosiše njekad tebe,
Neka u Luku-Zmaj svi sidu
Da junaštvo čuju i vidu.

Ova čuvena bitka imala je dalekog odjeka, tako da je poznati naš narodni pjesnik Andrija Kačić, čuvši u Dalmaciji za nju, iste godine 1756. došao glavom u Dobrotu i bio gostom u kući kneza Luke (Vuka) Ivanovića, od kojega je sam čuo potankosti ove slavne bitke, 19. aprila 1756. godine, pa je tad opjevao ovaj junački događaj u pjesmi »Od kavalira Marka Ivanovića iz Dobrote, od Boke Kotorske«, gdje kaže:

»Čudo kaĝu od Ivanovića,
Ter ga slave kano Zrinovića
Svitla kneza od Dobrote Marka
Na oruĝju silnoga junaka!«

Ove je pjesme Kačić uvrstio u svoju pismaricu, koju je nazvao: »Razgovor uĝodni naroda slovinskoga«.

Na koncu zabilježit nam je, da i naš poznati pisac, historičar, Niko Luković, u svom kulturno-historijskom »Vođi« — »Boka Kotorska« 1951. na str. 131 kaže, da je »najveći heroiski podvig naših ljudi na moru, u XVIII. v. borba braće Marka i Joza Ivanovića sa tripolitanskim šambekom Adži-Ibrahima od Anatolije 1756. g. u Pireju«.

Opaska: Ovaj članak sastavljen je na osnovu starih dokumenata, koje pisac posjeduje i po bilješkama Drĝavnog Arhiva u Zadru.